ไทยในการรับรู้และความเข้าใจของพม่า[1]

พรพิมล ตรีโชติ[2]

[1] บทความจากชุดโครงการวิจัย “การรับรู้และความเข้าใจของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) ของประเทศเพื่อนบ้านที่มีต่อไทย” ได้รับทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

[2] นักวิจัยอาวุโส สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

ไทยในการรับรู้และความเข้าใจของพม่า

บทความนี้มุ่งสำรวจภาพลักษณ์ของไทยในมุมมองของชาวพม่า โดยเน้นสำรวจในกลุ่มคนที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มแรงงานพม่าในไทย ชาวพม่าที่อาศัยอยู่บริเวณตะเข็บชายแดนไทย-พม่า กลุ่มนักศึกษาชาวพม่าในไทย และกลุ่มนักธุรกิจชาวพม่าที่ร่วมธุรกิจกับคนไทย เนื่องจากคนเหล่านี้มีประสบการณ์ตรงกับคนไทยและสังคมไทย และมีมุมมองที่หลากหลายนอกเหนือการครอบงำโดยรัฐพม่า อีกทั้งยังเป็นกลุ่มที่จะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศพม่าต่อไปทั้งในระดับบริหารและระดับปฏิบัติการ และเป็นช่องทางสำคัญในการผ่อนถ่ายชุดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคนไทยและสังคมไทยสู่สังคมพม่าในวงกว้าง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการพัฒนาความสัมพันธ์ในภาคประชาชนระหว่างสองประเทศในอนาคต

ภาพลักษณ์และความเข้าใจต่อคนไทยและสังคมไทยที่เกิดขึ้นในกลุ่มชาวพม่าที่ศึกษา ได้แก่ ภาพการเป็นแหล่งเศรษฐกิจและการหางานทำ ภาพการเป็นแหล่งวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ภาพการเป็นแหล่งบริการด้านสุขภาพและการศึกษา ภาพการเป็นเพื่อนบ้านที่ใกล้ชิดและหุ้นส่วนในการพัฒนาเศรษฐกิจ และแหล่งที่มีอันตรายต่อชีวิต ทรัพย์สิน และการกดขี่ โดยภาพลักษณ์ต่าง ๆ เหล่านี้มีความเชื่อมโยงสำคัญต่อภูมิหลังหรือความต้องการพื้นฐานของแต่ละกลุ่ม ตลอดจนช่องทางและประเภทของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ

ABSTRACT

This article is a survey of Burmese perceptions of Thailand and its people, with an emphasis on three stakeholders including Burmese migrant workers in Thailand, Burmese students in Thailand and Burmese businessmen who engage in trade in or with Thailand. The study is based on the assumption that these groups have direct contact with Thai people and Thai society and, therefore, have various perspectives beyond their government's control. These stakeholders will play an important role in developing Myanmar both in management and at the operational level. They are an important channel through which the perceptions they have formed through direct contact with Thailand and the Thai people can conveyed to Myanmar society at large. These people thus have a significant part in developing relations between the Thai and Burmese people.

Images of Thai people and Thai society held among Burmese are as follows: Thailand as an economic resource and a place where they can get a job; Thailand and Thai society as cultural sites and tourist destinations; a place where health and educational services are available; Thailand as a neighbor next door and an economic partner; and Thailand as a dangerous place for life and property. These perceptions are often formed in relation to each stakeholder's background, the channels through which they gain information, and the types of information they have received.

ภายใต้กระแสโลกาภิวัฒน์ในโลกยุคปัจจุบัน รัฐไม่อาจกุมอำนาจนำในการกำหนดพฤติกรรมของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกต่อไป ไม่แม้กระทั่งพฤติกรรมที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์กับรัฐข้างเคียง ซึ่งทำให้เห็นภาพซ้อนระหว่างนโยบายต่างประเทศของรัฐและผลในเชิงปฏิบัติที่ไม่ได้แนบสนิทเป็นเนื้อเดียวกัน อีกทั้งยังมีแนวโน้มที่จะขยายช่องว่างมากขึ้นเรื่อย ๆ การไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว มากยิ่งขึ้นในยุคปัจจุบัน ทั้งในรูปของสื่อที่มีความหลากหลาย ง่ายต่อการผลิต ง่ายต่อการเข้าถึง อันเป็นผลสำคัญจากการพัฒนาด้านเทคโนโลยี หรือการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานซึ่งทำให้การเคลื่อนย้ายของคน และข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างกว้างขวางและเข้มข้น สิ่งเหล่านี้ได้เพิ่มความหลากหลายของช่องทางรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และความหลากหลายของตัวข้อมูลข่าวสารเองที่รอบด้านและเป็นจริงมากยิ่งขึ้น และทำให้การกำกับของรัฐเป็นไปด้วยความยากลำบาก ดังนั้น การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐจึงไม่สามารถวิเคราะห์เฉพาะนโยบายต่างประเทศหรือปฏิบัติการจากทางภาครัฐเพียงเท่านั้น หากแต่ยังต้องพิจารณาจากภาคส่วนอื่น ๆ ของสังคมซึ่งมีความเป็นอิสระในด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ประกอบเป็นทัศนคติที่เป็นตัวของตัวเองและลดทอนอิทธิพลการครอบงำจากรัฐลงโดยปริยาย

ดังในกรณีของพม่านั้น ที่แม้ในมุมมองของรัฐบาลพม่า รัฐไทยมิใช่ทั้งมิตรและศัตรู หากแต่การดำเนินความสัมพันธ์นั้นก็เต็มไปด้วยความหวาดระแวง อันเนื่องมาจากการแสดงตัวของรัฐไทยในหลายโอกาส ซึ่งรัฐพม่ามองว่าเป็นการคุกคามต่อพม่า ไม่ว่าจะเป็นการให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยและกองกำลังติดอาวุธของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนไทย–พม่า ในรูปของการตั้งศูนย์พักพิงชั่วคราวให้กับครอบครัวของกองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อย จนกลายเป็นที่ซ่องสุมของคนที่ทำผิดกฎหมายจากพม่าเข้ามาหลบภัยอยู่ภายในศูนย์ฯ เหล่านี้ การให้การช่วยเหลือเรื่องที่พักพิงกลุ่มนักศึกษาพม่าและกลุ่ม NGO ต่างชาติ ที่เคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลพม่า หรือปัญหาข้อขัดแย้งบริเวณชายแดน อันเนื่องมาจากพื้นที่บริเวณชายแดนที่ยังไม่ได้ระบุเส้นแบ่งเขตแดนอย่างเป็นทางการ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อทัศนคติของรัฐบาลพม่าต่อไทยที่เต็มไปด้วยความหวาดระแวง ควบคู่ไปกับพยายามที่จะปลูกฝังทัศนคติดังกล่าวนั้นลงสู่ภาคประชาชนผ่านตำราเรียนและสื่อกระแสหลักซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมโดยรัฐ

หากแต่ด้วยสภาวะการณ์ปัจจุบันที่สภาพการรับรู้ข่าวสารของประชาชนเป็นไปอย่างกว้างขวางและไม่ได้อยู่ภายใต้การกำกับโดยรัฐทั้งหมด ทำให้ทัศคติของประชาคมในสหภาพพม่าที่มีต่อประเทศไทยนั้นก็มีความหลากหลาย แตกต่าง และแน่นอน ไม่ได้เป็นไป

ตามที่รัฐประสงค์จะปลูกฝังเท่าใดนัก ซึ่งในงานศึกษาชิ้นนี้ได้ศึกษากลุ่มแรงงานชาวพม่าที่เข้ามาทำงานในไทย กลุ่มชาวพม่าที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนไทย-พม่า กลุ่มนักศึกษาพม่าที่เข้ามาศึกษาต่อในไทย และกลุ่มนักธุรกิจพม่า โดยหากพิจารณาแล้วกลุ่มเหล่านี้เป็นกลุ่มที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากรัฐอย่างเบ็ดเสร็จ เนื่องจากต่างก็มีวิถีชีวิตที่คลุกคลีอยู่กับสังคมไทย ได้สัมผัสสังคมไทยโดยตรง จึงเป็นการรับรู้ข้อมูลจากประสบการณ์ตรง ลักษณะกลุ่มตามกล่าวจำแนกได้ดังต่อไปนี้

- **กลุ่มแรงงานพม่าในไทย** เป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในความสัมพันธ์ไทย-พม่าที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก มีความใกล้ชิดกับสังคมไทยในหลายระดับและในหลายพื้นที่ และมีโอกาสใช้ชีวิตในสังคมไทยอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 2 ปีขึ้นไป จึงมีโอกาสรับรู้เรื่องราวของสังคมไทย ประเทศไทย และคนไทยได้ค่อนข้างมาก และถึงแม้แรงงานจากประเทศพม่าส่วนใหญ่จะใช้ชีวิตอยู่ในกลุ่มของตน ไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวหรือมีกิจกรรมร่วมกับคนไทยมากนัก แต่การดำรงอยู่ท่ามกลางชุมชนที่เป็นคนไทย ก็เปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านี้ได้รับรู้และเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมไทยไม่น้อย ทั้งนี้โดยพิจารณาจากเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ทำให้การทำความเข้าใจเกี่ยวกับทัศนคติของแรงงานเหล่านี้มีความสำคัญ ประการหนึ่งก็คือจำนวนแรงงานที่มีเป็นจำนวนมาก ทำให้ความสามารถในการกระจายชุดความรู้มีอยู่มาก โดยประมาณกันว่าอาจมีมากกว่าสองถึงสามล้านคน และส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่อยู่นอกการสำรวจ ด้วยจำนวนปริมาณที่มีอยู่สูงนี้ทำให้กลุ่มแรงงานมีความสามารถในการกระจายชุดความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่มีต่อไทยสู่สังคมพม่าในวงกว้าง การที่ประชากรที่เป็นกลุ่มแรงงานนี้สามารถรับรู้เรื่องราวของสังคมไทยและคนไทยจากประสบการณ์จริงและทันสมัย ที่สำคัญคือเป็นข้อมูล “นอกกรอบการกล่อมเกลา” ของรัฐพม่า ข้อมูลชุดนี้จึงเป็นข้อมูลที่อาจจะไม่ตรงกับข้อมูลชุดที่เผยแพร่และประชาสัมพันธ์โดยสื่อของรัฐ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นข้อมูลที่เป็นลบ ในขณะที่ข้อมูลชุดที่แรงงานได้รับจะมีทั้งลบและบวกคละเคล้ากันไป ในบางโอกาสข้อมูลชุดนี้จึงจะอาจทำหน้าที่เสมือน “ตัวถ่วงดุล” ให้กับชุดข้อมูลที่แพร่กระจายอยู่ในสื่อสิ่งพิมพ์ภาครัฐพม่าได้ในระดับหนึ่ง จึงอาจทำหน้าที่ “แก้ต่าง” ให้กับชุดข้อมูลเกี่ยวกับไทยที่ผลิตโดยรัฐพม่าได้ในระดับหนึ่ง และความรู้ชุดที่สมจริงและทันสมัยกว่านี้ จะทำหน้าที่ในการหล่อหลอมทัศนคติของบุคคลเหล่านี้ที่มีต่อไทย ซึ่งจะเป็นตัวกลางกระจายความคิดความเข้าใจใหม่ ๆแผ่ผ่านชุมชนภาคส่วนอื่นโดยเฉพาะญาติพี่น้องหรือเครือข่ายที่มีถิ่นฐานอยู่ในประเทศพม่า นอกจากนี้ การที่ถิ่นฐานที่อยู่ของแรงงานจากพม่าส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ที่ไม่ห่างจากชายแดนไทยมากนัก ได้แก่ พื้นที่ในรัฐกะเหรี่ยง รัฐคะเรนนี รัฐฉาน รัฐมอญ และ

มณฑลตะนาวศรี ขณะที่ก็มีแรงงานอีกไม่น้อยที่เดินทางมาจาก รัฐคะฉิ่น รัฐอะรากัน หรือหัวเมืองชั้นในของพม่า พื้นที่เหล่านี้ถือเป็นปราการด่านหน้าของพม่าที่ติดกับประเทศไทย ดังนั้น การที่มีประชากรในเขตชายแดนที่มีทัศนคติที่ดีต่อไทย จึงเป็นสิ่งที่รัฐไทยพึงปรารถนา เพราะจะช่วยลดความตึงเครียดระหว่างสองประเทศ ในกรณีรัฐบาลของสองประเทศมีความขัดแย้ง ขณะเดียวกันสภาวะดังกล่าวยังช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคม โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ซึ่งรัฐบาลไทยและรัฐบาลพม่าต่างมีแผนที่จะพัฒนาพื้นที่เขตชายแดน ให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ อาทิ เขตเศรษฐกิจเมียวดีในรัฐกะเหรี่ยง ซึ่งจะมีความเชื่อมโยงกับนครแม่สอดที่จังหวัดตาก หรือเขตนิคมอุตสาหกรรมและท่าเรือน้ำลึกที่ทวาย มณฑลตะนาวศรีของพม่า ซึ่งมีแผนพัฒนาเชื่อมโยงกับจังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น

- **ชุมชนชาวพม่าที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนไทย-พม่า** ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษร่วมสำคัญอยู่ประการหนึ่ง นั่นก็คือเติบโตมาจากการค้า ทั้งนี้เนื่องจากพม่าต้องพึ่งพาสินค้าอุปโภคบริโภคจากไทยมาตั้งแต่หลัง ค.ศ.1962 คือเมื่อพม่าเข้าสู่การปกครองแบบเผด็จการภายในนโยบายสังคมนิยมวิถีพม่า (Burmese Way to Socialism) กิจการทุกอย่างถูกยึดและดำเนินการโดยรัฐ ซึ่งทำให้กำลังมวลรวมการผลิตในประเทศลดลงเป็นจำนวนมาก ประเทศไทยซึ่งมีพรมแดนติดต่อกับประเทศพม่ายาวกว่า 2,000 กิโลเมตร จึงกลายเป็นผู้ตอบสนองความขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภคภายในประเทศพม่าตลอดเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

การค้าในที่นี้ ซึ่งปัจจุบันมักจะเรียกว่าการค้าชายแดน แท้จริงแล้วประกอบไปด้วยขนาดของธุรกิจในหลายระดับ และมีผู้คนเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมากและหลากหลาย มีทั้งคนไทยเองและคนในฝั่งพม่า รวมถึงธุรกิจต่อเนื่องอีกนับไม่ถ้วน ดังนั้น ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจึงมีมาก และกระจายในวงกว้างทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศยากที่จะประเมินได้แน่ชัด และไม่ได้จำกัดอยู่แค่เพียงตัวเลขการนำเข้าส่งออกจากด่านศุลกากรชายแดนจุดต่าง ๆ เท่านั้น หากแต่ยังหมายรวมถึงการค้าชายแดนในอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งดูจะเป็นการค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ บางอย่างอาจถูกมองเป็นการค้าหนีภาษีหรือผิดกฎหมาย ไม่มีการบันทึกมูลค่าอย่างเป็นทางการ และจำกัดอยู่ในระดับพื้นที่ เกิดเป็นชุมชนทางเศรษฐกิจที่มีการกระจายและจัดสรรผลประโยชน์อย่างทั่วถึงตลอดแนวพรมแดนไทยพม่า ที่สำคัญได้แก่ ชุมชนแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก ชุมชนแม่สอด-เมียวดี และชุมชนระนอง-เกาะสอง ซึ่งชุมชนเหล่านี้นอกจากจะเป็นชุมชนซึ่งสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่คนทั้งสองฝั่ง

แล้ว ยังทำหน้าที่สำคัญในการเชื่อมเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศเข้าด้วยกันโดยเฉพาะในทางการค้า จนทำให้รัฐบาลพม่าเองเห็นความสำคัญและมีนโยบายที่จะพัฒนาเมืองชายแดนในฝั่งพม่าเพื่อเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะในทางการค้า นอกจากนี้เมืองชายแดนยังมีวิวัฒนาการที่แปรเปลี่ยนไปตามความต้องการของชุมชนในพื้นที่และตามการขยายตัวของรูปแบบทางเศรษฐกิจไปสู่ภาคการผลิตอื่น ๆ ทั้งด้านการเกษตรและอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในช่วงหลังการประกาศใช้กฎหมายการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศของพม่าใน ค.ศ.1988 เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับนักลงทุนต่างประเทศให้เข้ามาลงทุนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เศรษฐกิจในชายแดนเติบโตขึ้นทุกขณะ จนก้าวขึ้นสู่ระดับสูงสุดเมื่อเริ่มมีโรงงานอุตสาหกรรมย้ายฐานการผลิตไปอยู่ตามเมืองชายแดนเพื่อใช้ประโยชน์จากแรงงานราคาถูก และวัตถุดิบจำนวนมากจากประเทศพม่า โดยเฉพาะด้านสิ่งทอซึ่งนักธุรกิจต่างชาติได้ย้ายฐานการผลิตมาอยู่ที่แม่สอด และในด้านการประมง ระนองได้กลายเป็นศูนย์กลางในด้านการแปรรูปและอุตสาหกรรมต่อเนื่องด้านอาหารทะเล

ด้วยเหตุนี้เมืองชายแดนจึงเป็นศูนย์รวมนักธุรกิจ ผู้ประกอบการ และแรงงานข้ามชาติที่สำคัญแห่งหนึ่งของไทย จำนวนไม่น้อยที่ได้ลงหลักปักฐานอย่างถาวร ทำธุรกิจสืบทอดหลายชั่วอายุคน กลายเป็นคนในพื้นที่ สามารถรถสื่อสารได้ทั้งสองภาษาและยากที่จะแยกว่าเป็นคนไทยหรือพม่า บทบาทของเมืองชายแดนดังกล่าวจึงไม่เพียงแต่เป็นประตูสำหรับการเคลื่อนย้ายสินค้าหรือแรงงาน หากแต่ยังเป็นช่องทางสำคัญสำหรับส่งต่อข้อมูลข่าวสารเข้าสู่ประเทศพม่า การเติบโตของเมืองชายแดนทั้งในแง่ของเศรษฐกิจและประชากรทำให้เมืองชายแดนเป็นจุดกระจายชุดความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับสังคมไทยสู่สังคมพม่าได้เป็นอย่างดี ผ่านการสื่อสารแบบปากต่อปาก และเป็นชุดข้อมูลที่มีความหลากหลายทั้งในเรื่องของเศรษฐกิจเกี่ยวกับเมืองไทย สถานการณ์ชายแดนและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ตลอดจนอุปนิสัย ชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย เพราะสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ชาวพม่าที่อยู่อาศัยตามแนวชายแดนรับรู้อยู่ตลอด กล่าวได้ว่าเป็นสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวก็ว่าได้ ดังนั้น คนกลุ่มนี้จึงทำหน้าที่สำคัญในฐานะผู้ส่งสารต่อไปยังชาวพม่าในส่วนอื่น ๆ ของประเทศ ชุดความรู้เกี่ยวกับสังคมไทยที่คนกลุ่มนี้มีอยู่จึงมีความสำคัญไม่น้อย

- **กลุ่มนักศึกษาพม่าในประเทศไทย** ซึ่งถือเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองของพม่ามาโดยตลอด นับตั้งแต่พม่ามีมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาเทียบเท่าระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยชั้นนำของพม่าคือมหาวิทยาลัยย่างกุ้ง ที่ตั้งมาตั้งแต่ ค.ศ.1920 นักศึกษาพม่าโดยเฉพาะที่ย่างกุ้งมีความตื่นตัวทางการเมืองสูง

เป็นผู้ที่มีความรู้สึกชาตินิยม มักเป็นปฏิปักษ์ต่อผู้มีอำนาจ มักเห็นใจพลังของฝ่ายต่อต้าน นักศึกษาเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นคนเมืองมากกว่าเป็นคนชนบท นักศึกษามีอิทธิพลสูง ได้รับความนับถือยกย่องจากชาวบ้านเพราะเป็นผู้มีการศึกษา และเป็นผู้รู้เรื่องราวของความเปลี่ยนแปลงของโลก[3] ด้วยลักษณะนิสัยและสถานะดังกล่าวของนักศึกษาในสังคมพม่า ทำให้กลุ่มนักศึกษามีบทบาท (การเปลี่ยนแปลงหรือขับเคลื่อน) ในทางการเมืองของพม่าในทุกยุคสมัย จนกลายเป็นเป้าหมายสำคัญในการกวาดล้างจากอำนาจรัฐ ภายใต้กลุ่มเผด็จการทหารในชื่อสภาสันติภาพและการพัฒนา (State Peace and Development Council : SPDC) นำมาซึ่งการปราบปรามประชาชนในเหตุการณ์วันที่ 8 สิงหาคม 1988 หรือที่เรียกว่าเหตุการณ์ "ประท้วงใหญ่ครั้ง 8888"[4]

การประท้วงใหญ่ในครั้งนั้นของภาคประชาชนโดยมีกลุ่มนักศึกษา นักข่าว รวมถึงนักเคลื่อนไหวประชาธิปไตยเป็นแกนนำสำคัญ ถูกกองทัพจับกุมและปราบปรามอย่างรุนแรง ทำให้บุคคลเหล่านี้ต้องหลบหนีไปยังพื้นที่ติดชายแดนในเขตอิทธิพลชนกลุ่มน้อยในเบื้องต้น และได้เข้าไปตั้งหลักแหล่งในประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงประเทศไทยด้วยและได้เคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัฐบาลทหารพม่าเพื่อเรียกร้องให้เกิดประชาธิปไตยในพม่ามาโดยตลอดอย่างต่อเนื่องตราบจนปัจจุบัน โดยอาศัยประเทศเพื่อนบ้านซึ่งรวมถึงประเทศไทยเป็นฐานการเคลื่อนไหว ดังนั้น นักศึกษากลุ่มดังกล่าวซึ่งถือเป็นกลุ่มปัญญาชนหัวก้าวหน้าของพม่า และมีอิทธิพลต่อแนวความคิดของกลุ่มคนรุ่นใหม่ในพม่าอย่างมาก ย่อมมีอิทธิพลในฐานะผู้ส่งต่อแนวความคิด และภาพลักษณ์เกี่ยวกับประเทศไทยและสังคมไทยสู่สังคมพม่าไม่น้อย

นอกจากกลุ่มนักศึกษาซึ่งเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลพม่าแล้ว ยังมีนักศึกษาอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นกลุ่มชนชั้นกลางและชนชั้นสูงของพม่าที่เข้ามาศึกษาต่อในประเทศไทยเป็นจำนวนไม่น้อย และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากระบบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของพม่าที่ขาดการพัฒนาอันเนื่องมาจากความหวาดระแวงของรัฐบาลต่อกลุ่มนักศึกษาที่อาจรวมตัวและกลายเป็นพลังในการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง มหาวิทยาลัยในพม่าจึงถูกละเลยและไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐตามสมควร ดังนั้น ชนชั้นกลางซึ่งเติบโต

---

[3] โจเซฟ ซิลเวอร์สไตน์, Burma : Military Rule and the Politics of Stagnation, 1977 อ้างถึงใน ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, พม่า : ประวัติศาสตร์และการเมือง, 2552.

[4] ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, พม่า : ประวัติศาสตร์และการเมือง, หน้า 113-131, 2552.

ขึ้นจากการทำธุรกิจ ซึ่งส่วนหนึ่งก่อร่างสร้างตัวจากการร่วมธุรกิจกับคนไทยจนมีกำลังทรัพย์ ก็พยายามที่จะส่งลูกหลานไปเรียนยังต่างประเทศที่มีระบบการศึกษาที่ได้มาตรฐานกว่าทั้งในประเทศแถบยุโรป อเมริกา และประเทศในภูมิภาค เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย รวมถึงประเทศไทยด้วย

นักศึกษากลุ่มดังกล่าวได้ถูกคาดหวังว่าจะเป็นปัญญาชนที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศในยุคต่อมา โดยเฉพาะเมื่อพม่าเริ่มเปิดประเทศในทางเศรษฐกิจ รวมถึงเปิดกว้างในทางการเมืองมากขึ้น และชาวพม่าที่มีความรู้ที่อาศัยอยู่ทั่วทุกมุมโลกสามารถที่จะมีลู่ทางในการใช้ความรู้ความสามารถของตนในการหาเลี้ยงชีพในประเทศพม่าได้ ดังนั้น ชุดความรู้และทัศนคติต่อสังคมไทยของนักศึกษากลุ่มนี้จึงมีความสำคัญในฐานะชุดความรู้ของผู้ร่วมกำหนดทิศทางของพม่าในยุคต่อไป ทั้งทิศทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง การศึกษาความเข้าใจของสังคมไทยของบุคคลเหล่านี้จึงมีความสำคัญไม่น้อย

- **กลุ่มนักธุรกิจพม่า** ซึ่งได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนความสัมพันธ์กับภาคเศรษฐกิจของไทยนับตั้งแต่ทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากสถานการณ์ภายในของพม่าเอง ซึ่งได้ดำเนินนโยบายปิดประเทศใน ค.ศ.1962 โดยเปิดสัมพันธ์กับต่างประเทศเท่าที่จำเป็นทำให้พม่ากลายเป็นประเทศที่แทบจะจางหายไปจากเวทีการเมืองระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่รัฐพม่าจำกัดกิจกรรมด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้น กลับพบว่า ภาคเอกชนได้เข้ามาดำเนินการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านผ่านการค้านอกระบบ เพื่อหาสินค้าอุปโภคบริโภคเข้าไปป้อนตลาดภายในประเทศที่เริ่มขาดแคลน อันเนื่องมาจากความล้มเหลวในการบริหารเศรษฐกิจในรูปแบบสังคมนิยมวิถีพม่า ภาคเอกชนที่กล่าวมานี้มีทั้งกลุ่มนักธุรกิจที่เป็นชาวพม่าและกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ตามบริเวณชายแดน และเนื่องจากผลผลิตภาคอุตสาหกรรมภายในพม่าตกต่ำอยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้การนำเข้าจากประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะจากไทยเป็นธุรกรรมสำคัญของสังคมพม่า การค้าชายแดนและปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักธุรกิจไทยและนักธุรกิจพม่า จึงเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญที่ทำให้พม่ายังคงมีความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านอยู่ แม้ว่าภาครัฐจะละเลยกับการดำเนินงานด้านต่างประเทศ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าบรรดานักธุรกิจพม่าที่ทำการค้ากับนักธุรกิจประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะกับประเทศ ไทยในบริเวณชายแดน ซึ่งมีประวัติยาวนานมาตั้งแต่ทศวรรษ 1960 ได้กลายไปเป็นส่วนหนึ่งของกลไกความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยและพม่าไปโดยปริยาย

บทบาทของนักธุรกิจพม่าทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้นเมื่อพม่าเปิดประเทศใน ค.ศ.1988 หลังจากปิดประเทศมาเป็นเวลา 26 ปี (ค.ศ.1962-1988) พร้อมกับการออกกฎหมายการลงทุนจากต่างประเทศ (Foreign Investment Law : FIL) ส่งผลให้ทุนจากต่างชาติทะลักเข้าสู่พม่าอย่างไม่ขาดสาย รวมถึงนักลงทุนไทยที่เข้าไปเป็นอันดับแรก ๆ และส่วนใหญ่ก็ด้วยการร่วมทุนกับนักธุรกิจชาวพม่าที่คุ้นเคยกันมาเป็นอย่างดี ในการทำการค้าร่วมกันในอดีต นักธุรกิจชาวพม่าเหล่านี้มีอยู่ทั่วไปโดยเฉพาะในบริเวณรัฐชายแดนอาทิ รัฐฉาน รัฐกะเหรี่ยง รัฐมอญ และมณฑลตะนาวศรี ซึ่งมีพื้นที่ติดกับประเทศไทย และแม้กระทั่งในเมืองย่างกุ้งเอง ซึ่งมีการติดต่อซื้อขายสินค้าเพื่อนำเสนอให้นักธุรกิจไทยนำไปขายในเมืองย่างกุ้ง และเมืองอื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียง ส่งผลให้ผู้ประกอบการเกิดความคุ้นเคยกับพ่อค้าไทยเป็นอย่างดี ดังนั้นเมื่อทุนไทยสามารถขยายพื้นที่จากพื้นที่ชายแดนเข้าสู่พื้นที่ชั้นในและแม้แต่ในเมืองหลวงเช่น ย่างกุ้ง จึงยากจะปฏิเสธว่านักธุรกิจชาวพม่าเหล่านี้เป็นหัวเชื้อที่จุดประกายให้ทุนไทยเข้าไปขยายกิจการด้านการค้าและการลงทุนในพม่าได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้ไทยเป็นประเทศที่มีการลงทุนอันดับหนึ่งของพม่าในช่วง ค.ศ.1988-1990 ระยะแรกของการเปิดรับทุนจากต่างชาติของพม่า

นักธุรกิจพม่าเหล่านี้ก็ถือเป็นแรงขับเคลื่อนความสัมพันธ์ด้านการค้าและการลงทุนระหว่างไทยกับพม่าที่สำคัญ และความสัมพันธ์ดังกล่าวก็ได้พัฒนาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้จึงถือได้ว่า นักธุรกิจชาวพม่าทั้งที่เป็นพ่อค้า ชายแดนไทย-พม่า ตลอดจนนักธุรกิจที่ร่วมทุนกับนักลงทุนของไทย ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในเมืองใหญ่ของพม่าอาทิ ที่เมืองย่างกุ้ง เมาะลำไย มะริด ทวาย เกาะสอง และมัณฑะเลย์ นั้น เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญกลุ่มหนึ่งใน ความสัมพันธ์ไทย-พม่า โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่สำคัญทั้งในปัจจุบันและที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ช่องทางและประเภทข้อมูลข่าวสารที่สนใจ

ช่องทางที่กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อันได้แก่ กลุ่มชาวพม่าตามแนวตะเข็บชายแดน แรงงานพม่า นักศึกษา และนักธุรกิจ รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสังคมไทย มีความแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่ม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิถีชีวิต และความจำเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ โดยจะพบว่าในกลุ่มที่ศึกษาทั้งหมดอาจกล่าวได้ว่ากลุ่มแรงงานพม่าที่เข้ามาทำงานในไทยมีช่องทางการรับรู้ที่จำกัดกว่ากลุ่มอื่น กล่าวคือ จะรับรู้สังคมไทยผ่านสื่อโดยเฉพาะสื่อ

โทรทัศน์ช่องของประเทศไทยเป็นสำคัญ[5] และรับรู้ผ่านสื่ออื่นในปริมาณที่น้อยมากเมื่อเทียบกับสื่อโทรทัศน์ เหตุที่การรับรู้ผ่านช่องทางอื่น ๆ ค่อนข้างจำกัด เนื่องจากแรงงานเหล่านี้มีลักษณะการอยู่อาศัยแบบรวมกลุ่มกันเองทำให้มีปฏิสัมพันธ์กับคนไทยในพื้นที่น้อย และจะทำตัวเป็นผู้สังเกตการณ์อยู่รอบนอก ซึ่งก็ไม่ใช้เรื่องผิดปกติแต่อย่างใด พื้นที่ที่คนกลุ่มนี้มักจะไปชุมนุมสังสรรค์นอกเวลางานมักจะเป็นวัด เพราะชาวพม่าเป็นผู้เคร่งศาสนาและชอบทำบุญ ดังนั้น ช่วงวันหยุดจะเป็นเวลาที่แรงงานที่มาจากพม่าจะพากันไปทำบุญที่วัด วัดจึงกลายเป็นที่พบปะสังสรรค์ของแรงงานพม่าจากต่างชุมชน[6] นอกจากนี้ แรงงานพม่าที่เข้ามาทำงานในไทยส่วนใหญ่มีเป้าหมายที่จะเข้ามาทำงานเก็บเงิน และกลับไปใช้ชีวิตยังบ้านเกิดในท้ายที่สุด ดังนั้นจึงไม่แปลกที่แรงงานเหล่านี้จะไม่ค่อยกระตือรือร้นสนใจที่จะเรียนรู้ภาษาไทยเท่าที่ควร ทำให้จำกัดช่องทางการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสังคมไทยไปโดยปริยาย

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะความเป็นอยู่ดังกล่าว ทำให้โอกาสในการที่แรงงานพม่าจะได้ปะทะสังสรรค์กับคนไทยโดยตรงจึงมีน้อย นอกจากกลุ่มคนไทยบางกลุ่มซึ่งแรงงานเหล่านี้จำเป็นต้องพบปะติดต่อด้วย ได้แก่ นายจ้าง เจ้าหน้าที่รัฐโดยเฉพาะตำรวจ เพื่อนร่วมงาน และคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนร่วมกัน อย่างไรก็ตาม แรงงานบางกลุ่มที่เป็นแรงงานถูกกฎหมายและมีพาสปอร์ต จะสามารถเดินทางออกนอกเขตพื้นที่จังหวัดที่ตนทำงานอยู่ได้ ก็มักจะดินทางไปท่องเที่ยวตามที่ต่าง ๆ เช่น ห้างสรรพสินค้าในกรุงเทพฯ และสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เป็นต้น[7] แรงงานกลุ่มนี้จึงสามารถรับรู้เกี่ยวกับสังคมไทยได้หลากหลายมากกว่า แต่ก็ยังเป็นเพียงส่วนน้อยของกลุ่มแรงงานทั้งหมดเท่านั้น

การที่กลุ่มแรงงานพม่ามีการรับรู้เกี่ยวกับสังคมไทยที่จำกัดนี้ มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มนักศึกษาพม่าที่เข้ามาศึกษาในไทย กล่าวคือนักศึกษาพม่ามีการรับรู้เกี่ยวกับประเทศไทยหรือสังคมไทยผ่านสื่อเป็นหลัก หากแต่มีความหลากหลายของสื่อมากกว่ากลุ่ม

---

[5] จากการสัมภาษณ์ แรงงานจำนวน 76 คน พบว่ารับรู้ข่าวสารผ่านทางสื่อโทรทัศน์ของไทยคิดเป็นร้อยละ 98.7

[6] สัมภาษณ์ องค์กร LPN, 24 เมษายน 2554

[7] สัมภาษณ์ นางสาวสุลาย (แรงงานชาวพม่าในจังหวัดสมุทรสาคร), 24 เมษายน 2554.

แรงงาน คือจะรับรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อโทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสำคัญ[8] ขณะที่ช่องทางรับรู้อื่น ๆ ค่อนข้างจำกัด ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มนักศึกษาส่วนใหญ่มักจะมีเพื่อนเป็นนักศึกษาชาวต่างชาติที่ใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน ไม่ค่อยมีเพื่อนเป็นคนไทย และมักจะอยู่อาศัยในอาพาร์ตเมนต์ที่มีผู้เช่าส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาต่างชาติด้วยกัน[9] กลุ่มคนไทยที่ได้ติดต่อด้วยบ้างก็ได้แก่ อาจารย์ที่มหาวิทยาลัย และญาติพี่น้องหรือเพื่อนที่เป็นคนไทย[10] ขณะที่เรื่องที่ติดต่อสัมพันธ์ด้วยก็มักจำกัดเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาเป็นสำคัญ

เมื่อเปรียบเทียบแล้วจะพบว่า กลุ่มคนพม่าที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนจะมีช่องทางในการรับรู้เกี่ยวกับสังคมไทยที่หลากหลายมากกว่ากลุ่มแรงงานและนักศึกษา ด้วยการรับรู้ผ่านหุ้นส่วนธุรกิจที่เป็นคนไทย จากญาติพี่น้องหรือเพื่อน ตลอดจนสื่อประเภทต่าง ๆ[11] เนื่องจากชาวพม่าที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนส่วนใหญ่จะทำธุรกิจร่วมกับคนไทย อาทิ การเช่าหน้าร้านต่อจากคนไทยเพื่อขายสินค้าให้กับนักท่องเที่ยว การนำเข้า-ส่งออกสินค้าทั้งในปริมาณน้อยอย่างการซื้อของเพื่อไปขายยังร้านค้าในฝั่งพม่า หรือการนำเข้า-ส่งออกปริมาณมากเพื่อกระจายไปยังเมืองอื่น ๆ ของพม่า หรือการที่คนไทยไปร่วมลงทุนสร้างร้านค้าในฝั่งพม่าโดยมีคนพม่าเป็นคนดำเนินกิจการ ตลอดจนการอยู่หน้าร้านเพื่อขาย

---

[8] จากการสัมภาษณ์ นักศึกษาจำนวน 48 คน พบว่าส่วนใหญ่รับรู้ข่าวสารผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยมีผู้รับรู้ข่าวสารผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของต่างประเทศ คิดเป็นร้อยละ 68.8 สื่อของพม่า ร้อยละ 58.3 และสื่อของไทยร้อยละ 43.8 ตามลำดับ แหล่งข้อมูลข่าวสารในลำดับรองลงมาคือ การรับรู้ผ่านสื่อโทรทัศน์ของไทยคิดเป็นร้อยละ 37.5 ในขณะที่รับรู้ผ่านหนังสือพิมพ์ของประเทศไทยคิดเป็นร้อยละ 22.9 (ข้อคำถามตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

[9] สัมภาษณ์ นักศึกษาชาวพม่าที่มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, มกราคม 2554.

[10] จากการสัมภาษณ์ นักศึกษาจำนวน 48 คน พบว่ากลุ่มบุคคลที่นักศึกษาเหล่านี้ติดต่อด้วยมากที่สุด ได้แก่ กลุ่มครูอาจารย์และนักวิชาการ คิดเป็นร้อยละ 89.6 รองลงมาได้แก่กลุ่มญาติพี่น้องหรือเพื่อนคนไทย คิดเป็นร้อยละ 45.8 (ข้อคำถามตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

[11] จากการสัมภาษณ์ชาวพม่าที่อาศัยอยู่ตามบริเวณชายแดน จำนวน 70 คน พบว่าช่องทางในการรับรู้เกี่ยวกับสังคมไทยมากที่สุด ได้แก่ ผ่านทางหุ้นส่วนธุรกิจคนไทย คิดเป็นร้อยละ 48.6 ผ่านทางญาติพี่น้องหรือเพื่อนคิดเป็นร้อยละ 18.6 และรับรู้ผ่านสื่อต่างๆ คิดเป็นร้อยละ 17.1 (ข้อคำถามตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ของในร้านของคนไทยแทนคนไทยโดยได้รับค่าจ้างเป็นส่วนแบ่งจากการขายของได้ในแต่ละวัน เป็นต้น[12]

กลุ่มคนไทยที่ชาวพม่าเหล่านี้ได้ติดต่อสัมพันธ์ด้วยมากที่สุดได้แก่กลุ่มนายจ้างหรือเจ้านายคนไทย กลุ่มพ่อค้านักธุรกิจ ซึ่งหมายรวมถึงหุ้นส่วนที่ประกอบธุรกิจร่วมกัน และกลุ่มที่เรียกได้ว่าเป็นเครือญาติ[13] ซึ่งเป็นธรรมชาติของเมืองชายแดนซึ่งมีการติดต่อกันระหว่างบุคคลจากทั้งสองฝั่ง จากการสัมภาษณ์พบว่าคนที่อาศัยอยู่ในบริเวณชายแดนซึ่งมีการติดต่อระหว่างกันเป็นปกติ มีการแต่งงานระหว่างกัน มีการโยกย้ายที่อยู่อาศัย หรือในเมืองชายแดนบางแห่งผู้คนทั้งสองฝั่งก็เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันมาแล้วแต่เดิม เช่นที่อำเภอแม่สาย ซึ่งส่วนใหญ่มีเชื้อสายไท-ใหญ่เช่นเดียวกันกับเมืองท่าขี้เหล็กฝั่งพม่าเป็นต้น[14] ดังเห็นได้จากตัวอย่างจากการสัมภาษณ์ชาวพม่ารายหนึ่งที่ข้ามเข้ามาฝั่งไทยซึ่งกล่าวว่า

".....ข้ามเข้ามาหาน้องสาวฝั่งนี้ พอดีน้องมาแต่งงานแล้วก็มีบ้านอยู่.....น้องก็ข้ามไปหาบ่อย ๆ อย่างตอนมีงานทำบุญก็พาหลานไปเที่ยวฝั่งโน้นบ้าง...."

นอกจากนี้ กลุ่มคนไทยที่ชาวพม่ามีปฏิสัมพันธ์ด้วยรองลงมาได้แก่กลุ่มข้าราชการเจ้าหน้าที่รัฐไทย ซึ่งส่วนมากได้แก่เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองซึ่งชาวพม่าเหล่านี้ต้องติดต่อด้วยเสมอเวลาข้ามแดน และกลุ่มที่สำคัญอีกกลุ่มได้แก่กลุ่มครูอาจารย์ นักวิชาการ ซึ่งจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ไทยที่ประจำอยู่จุดผ่อนปรนท่าดินดำ ซึ่งเป็นจุดสำหรับให้คนท้องถิ่น

---

[12] สัมภาษณ์ ชาวพม่าที่ร่วมทำธุรกิจกับคนไทย (ตลาดชายแดนแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย), มกราคม 2554

[13] จากการสัมภาษณ์ชาวพม่าที่อาศัยอยู่ตามบริเวณชายแดน จำนวน 70 คน พบว่ากลุ่มคนไทยที่ติดต่อด้วยมากที่สุด ได้แก่ กลุ่มนายจ้างเจ้านายคนไทยคิดเป็นร้อยละ 62.9 รองลงมาได้แก่ กลุ่มพ่อค้านักธุรกิจคิดเป็นร้อยละ 52.9 และกลุ่มญาติพี่น้องหรือเพื่อนที่เป็นคนไทย คิดเป็นร้อยละ 40 (ข้อคำถามตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

[14] สัมภาษณ์ นายบุญธรรม ทิพย์ประสงค์ ประธานหอการค้าแม่สาย จังหวัดเชียงราย, มกราคม 2554

ใช้ข้ามแดน พบว่า ในแต่ละวันจะมีนักเรียนข้ามเข้ามาเรียนฝั่งไทยเป็นจำนวนมาก เฉพาะที่จุดผ่อนปรนท่าดินดำนี้ก็มีกว่าวันละ 200 คน[15]

สำหรับนักธุรกิจชาวพม่านั้น เมื่อสอบถามถึงช่องทางในการรับรู้ เรื่องราวเกี่ยวกับเมืองไทยและคนไทยก็มีหลากหลาย ส่วนหนึ่งได้ข่าวผ่านทางสื่อสารมวลชน แม้ว่ารัฐบาลพม่าจะมีอำนาจควบคุมสื่อกระแสหลักของพม่าหากแต่ในเวลาเดียวกัน ชาวพม่าก็รับฟังข่าวต่างประเทศผ่านทางวิทยุและหนังสือพิมพ์ โดยหนังสือพิมพ์เดอะเนชั่นของไทยค่อนข้างแพร่หลายในเมืองย่างกุ้ง นอกจากนั้น ยังพบว่าในปัจจุบันชาวพม่าส่วนหนึ่ง สามารถเข้าถึงระบบสื่อสาร ทางอินเตอร์เน็ต ซึ่งรวดเร็วและค่อนข้างแพร่หลาย ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเมืองไทยจึงหลากหลายและรวดเร็วและเท่าทันต่อเหตุการณ์ นอกเหนือไปจากการนำเสนอของสื่อสิ่งพิมพ์ของรัฐหรือที่รัฐควบคุมที่มักจะวิพากษ์วิจารณ์การเมืองไทยและสังคมไทยไปในทางลบแล้ว ข่าวสารที่ได้รับจากการบอกเล่าและประสบการณ์ตรง ก็เป็นอีกสองช่องทางที่มีอิทธิพลในการหล่อหลอมทัศนคติของบุคคลเหล่านี้ต่อไทยและสังคมไทยเช่นกัน ซึ่งก็มีทั้งข้อมูลชุดที่เป็นบวกและข้อมูลชุดที่เป็นลบ แตกต่างหลากหลายกันไปขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล[16]

เมื่อพิจารณาถึงประเภทของข้อมูลข่าวสารที่ชาวพม่ากลุ่มต่าง ๆ สนใจเสพ พบว่ากลุ่มแรงงานและกลุ่มชาวพม่าที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนจะสนใจรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับประเทศไทยในเรื่องของเศรษฐกิจเป็นอันดับแรก โดยจากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า สาเหตุที่แรงงานเหล่านี้มักจะคิดถึงเรื่องเศรษฐกิจเป็นอันดับแรก ก็เพราะว่าการรับรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสังคมไทยหรือประเทศไทยจะรับรู้ในฐานะเป็นแหล่งหางานทำ ซึ่งก็ตรงกับความต้องการพื้นฐานของแรงงานเหล่านี้ที่ประสบกับภาวะการว่างงานในประเทศของตน และเมื่อเข้ามาในเมืองไทยแล้วก็จะมุ่งทำงานเพื่อเก็บเงินให้ได้ตามจำนวนที่ต้องการให้เร็วที่สุด เพื่อกลับไปใช้ชีวิตในบ้านเกิดของตน ดังนั้นจึงไม่แปลกที่แรงงานเหล่านี้จะสนใจรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับไทยจำกัดอยู่ในเฉพาะเรื่องของเศรษฐกิจ การทำงาน และการหารายได้และใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการดังกล่าว ดังตัวอย่างจากการสัมภาษณ์แรงงานคนหนึ่งอายุ

---

[15] สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองไทย (จุดผ่อนปรนบ้านท่าดินดำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย), มกราคม 2554

[16] การลงภาคสนามระหว่าง ค.ศ.2009-2010 ในประเทศพม่าทั้งที่เมืองย่างกุ้ง พะโค มัณฑะเลย์ เมียวดี ท่าขี้เหล็ก เกาะสอง มะริด/ทวาย ลาโชและมูเซ

47 ปี เข้ามาทำงานในเมืองไทยได้ประมาณ 10 ปี สามารถเก็บเงิน ได้จำนวนหนึ่งและมีความตั้งใจว่าจะกลับไปใช้ชีวิตที่เหลือในบ้านเกิด ให้สัมภาษณ์ว่า[17]

"....ตอนนี้ก็เก็บเงินได้เยอะแล้ว ก็จะกลับไปอยู่บ้านแล้ว ปล่อยให้ลูกอยู่ทำกัน.....กลับไปทำนา มีที่นาอยู่ เงินที่มีก็เก็บเอาไปใช้ตอนจำเป็น.....เก็บไว้รักษาตัวตอนแก่บ้าง..."

ดังนั้นจึงไม่แปลกที่กลุ่มแรงงานชาวพม่าที่เข้ามาทำงานในไทยนี้จะสนใจรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสังคมไทยเฉพาะในเรื่องเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยสนใจรับรู้เรื่องอื่น ๆ ในสัดส่วนที่น้อยมาก[18] เมื่อเทียบกับกลุ่มชาวพม่าที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนแล้ว จะพบว่ากลุ่มชาวพม่าที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนมีความสนใจต่อข้อมูลข่าวสารประเภทต่าง ๆ หลากหลายกว่ามาก โดยนอกจากข่าวคราวเกี่ยวกับเศรษฐกิจซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการประกอบอาชีพแล้ว ชาวพม่ากลุ่มนี้ยังสนใจรับรู้เกี่ยวกับเรื่องสังคม วัฒนธรรม การเมือง การท่องเที่ยว และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้วย[19] สาเหตุสำคัญเนื่องจากชาวพม่าที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนเกือบทั้งหมดจะเป็นการอยู่อาศัยแบบถาวร บางส่วนได้ตั้งรกรากมานานแล้วตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ดังนั้นความสนใจที่จะรับรู้ข่าวสารจึงไม่จำกัดอยู่เฉพาะประเด็นใดประเด็นหนึ่ง หากแต่จะสนใจรับรู้ข่าวสารโดยทั่วไป ทั้งเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในระยะยาว และเพื่อความบันเทิงทั่วไป

---

[17] สัมภาษณ์ นายคาว (แรงงานชาวพม่าในจังหวัดสมุทรสาคร), 24 เมษายน 2554.

[18] จากการสัมภาษณ์แรงงานชาวพม่าจำนวน 76 คน พบว่ามีความสนใจรับรู้เรื่องเศรษฐกิจคิดเป็นร้อยละ 65.8 รองลงมา ได้แก่ เรื่องวัฒนธรรมคิดเป็นร้อยละ 11.8 และละคร/ภาพยนตร์ คิดเป็นร้อยละ 10.5 (ข้อคำถามตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

[19] จากการสัมภาษณ์ชาวพม่าที่อาศัยอยู่ตามบริเวณชายแดน จำนวน 70 คน พบว่า มีความสนใจรับรู้เรื่องเศรษฐกิจมากที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ 88.6 รองลงมา ได้แก่ เรื่องสังคม ร้อยละ 45.7 เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ร้อยละ 27.1 เรื่องวัฒนธรรม ร้อยละ 22.9 เรื่องการเมือง ร้อยละ 21.4 และเรื่องการท่องเที่ยว ร้อยละ 20 เป็นต้น (ข้อคำถามตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

เมื่อพิจารณาประเภทของข้อมูลข่าวสารที่กลุ่มนักศึกษาสนใจ จะพบว่ามีความแตกต่างจากสองกลุ่มข้างต้น กล่าวคือ กลุ่มนักศึกษาจะสนใจรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสังคมไทยในเรื่องของการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรก รองลงมาจึงเป็นเรื่องของเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม วัฒนธรรม[20] จากการสัมภาษณ์พบว่านักศึกษาเหล่านี้มองว่าการท่องเที่ยวเป็นผลพลอยได้จากการเข้ามาศึกษาต่อในประเทศไทย และบางส่วนเป็นเหตุผลสำคัญในการตัดสินใจเข้ามาเรียนในประเทศไทยด้วย เนื่องจากภาพลักษณ์ของประเทศไทยก่อนที่จะเข้ามาศึกษาของกลุ่มนักศึกษาเหล่านี้ ซึ่งก็คือกลุ่มวัยรุ่นชนชั้นกลางและสูงของพม่านั้น จะเป็นประเทศที่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามมากมาย มีวัฒนธรรม ประเพณีที่งดงาม ทั้งแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีความทันสมัยและความหรูหรา เช่น ห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ โรงแรม รวมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องดึงดูดสำคัญที่ทำให้นักศึกษาเหล่านี้ตัดสินใจเข้ามาศึกษาต่อในประเทศไทย[21] ซึ่งข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนไทยที่เกี่ยวข้อง ผ่านทางสื่อโทรทัศน์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ซึ่งเป็นช่องทางสำคัญในการหาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งการศึกษาของคนกลุ่มนี้ และส่วนหนึ่งเป็นผลจากการบอกเล่าของนักศึกษารุ่นก่อนหน้าที่ได้เข้ามาศึกษาในไทย ทั้งนี้ก็เป็นไปตามกระแสของความนิยมในการเดินทางท่องเที่ยวในปัจจุบัน และเมื่อมีโอกาสได้เข้ามาศึกษาต่อแล้วจึงไม่พลาดโอกาสที่จะไปท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ

ภาพลักษณ์ และความเข้าใจต่อคนไทย/สังคมไทย

ด้วยภูมิหลังด้านการประกอบอาชีพและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในลักษณะดังกล่าว ทำให้คนกลุ่มที่ศึกษามีชุดความรู้และความเข้าใจต่างออกไปจากชุดที่รัฐต้องการปลูกฝัง ซึ่งแต่ละชุดความรู้นั้นมีความเชื่อมโยงสำคัญต่อภูมิหลังหรือความต้องการพื้นฐาน

---

[20] จากการสัมภาษณ์นักศึกษาชาวพม่า จำนวน 48 คน พบว่า มีความสนใจรับรู้เรื่องการท่องเที่ยวมากที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ 58.3 รองลงมาเป็นเรื่องเศรษฐกิจ 45.8 เรื่องการเมือง ร้อยละ 31.2 วัฒนธรรม ร้อยละ 31.2 เรื่องสังคม ร้อยละ 27.1 และเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ร้อยละ 25 (ข้อคำถามตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

[21] สัมภาษณ์ นักศึกษาชาวพม่าที่มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, มกราคม 2554.

ของแต่ละกลุ่ม ตลอดจนช่องทางและประเภทของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ ทำให้เกิดภาพลักษณ์ของสังคมไทยในกลุ่มคนเหล่านี้ ได้แก่

- **ภาพการเป็นแหล่งเศรษฐกิจและการหางานทำ** สะท้อนปัญหาการว่างงานในประเทศพม่าซึ่งทำให้ชาวพม่าส่วนใหญ่ต้องนึกถึงเรื่องรายได้และการหางานทำอยู่ตลอด ประกอบกับปัญหาการขาดแคลนแรงงานและทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยที่ต้องการแรงงานเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดการหลั่งไหลเข้ามาทำงานในไทยของแรงงานพม่า และทำให้ชาวพม่าเหล่านี้มองว่าไทยเป็นแหล่งหารายได้และสร้างภาพความรู้สึกเชิงบวกต่อสังคมไทยอย่างมาก แม้แรงงานเหล่านี้เมื่อเข้ามาหางานทำในไทยจะประสบกับประสบการณ์การทำงานทั้งดีและร้าย หากแต่ภาพที่ส่งกลับไปยังญาติพี่น้องในบ้านเกิดจะเป็นภาพของการประสบความสำเร็จ เช่นการส่งเงินกลับทางบ้านบ่อย ๆ มีเงินเก็บสามารถกลับมาสร้างบ้านหลังใหม่ได้[22] บางรายสามารถกลับมาลงทุนมีกิจการเล็ก ๆ เป็นของตัวเอง เนื่องจากได้สะสมทั้งทุน ความรู้ และเทคโนโลยีต่าง ๆ จากการทำงานในประเทศไทย บางคนเมื่อมาทำงานในไทย กลับบ้านก็จะเอารูปที่ไปเที่ยวตามที่ต่าง ๆ ในเมืองไทย หรือรูปชุดเครื่องแบบพนักงานที่เขาได้สวมใส่กลับไปให้คนในหมู่บ้านดู ซึ่งก็ส่งผลทำให้คนอื่น ๆ ในหมู่บ้านรู้สึกว่าเมืองไทยน่ามาทำงานและคงจะอยู่สบายกว่าที่บ้าน[23] จากประสบการณ์ตรงของผู้วิจัยที่ได้เข้าไปในพม่าเพื่อทำวิจัย มักจะได้พบปะกับเครือญาติของกลุ่มแรงงานพม่าในต่างวาระและในสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งก็มักจะได้รับการต้อนรับที่อบอุ่นเมื่อรู้ว่าเป็นคนไทย เพราะบางคนมีลูกหลานที่เข้ามาทำงานในเมืองไทย และส่งเงินกลับไปให้พ่อแม่ญาติพี่น้องในพม่า คนเหล่านี้ซาบซึ้งในคนไทยและประเทศไทย ที่ให้โอกาสลูกหลานของเขาได้เข้ามาทำงานและสามารถสร้างฐานะให้ครอบครัวของตนในพม่าได้ โดยการเก็บเงินที่ทำงานได้ในประเทศไทยและกลับไปตั้งตัวในพม่า ตัวอย่างเช่นแรงงานคนหนึ่งซึ่งเคยมีประสบการณ์มาทำงานกรีดยางในภาคใต้ของไทย และได้เรียนรู้วิธีเพาะกล้ายาง การดูแลสวนยาง กรีดยาง และผลิตยางแผ่น ทำให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านการทำสวนยางประกอบกับได้พบกับ

---

[22] สัมภาษณ์ นางสาวสุลาย (แรงงานชาวพม่าในจังหวัดสมุทรสาคร), 24 เมษายน 2554.

[23] สัมภาษณ์ นายเหว่ย (แรงงานชาวพม่าในจังหวัดสมุทรสาคร), 24 เมษายน 2554

นายจ้างที่ดี ซึ่งส่งเสริมให้เขากลับมามีสวนยางของตัวเองที่บ้านเกิดในเมืองทวาย และสามารถเลี้ยงดูครอบครัวให้มีความสุขได้[24]

- **ภาพการเป็นแหล่งวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว** นอกจากเรื่องเศรษฐกิจแล้ว จะพบว่าเรื่องของวัฒนธรรมที่ดีงาม การท่องเที่ยว ตลอดจนเรื่องของอาหารการกินเป็นสิ่งที่ชาวพม่าที่ได้สอบถามมักจะนึกถึงเมื่อพูดถึงประเทศไทย[25] ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ดูในรายละเอียดแล้วจะพบว่าภาพดังกล่าวเป็นภาพเดียวกันกับภาพที่หน่วยงานของรัฐไทยใช้ประชาสัมพันธ์ประเทศไทยและความเป็นไทย อันเป็นผลมาจากความพยายามในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งทางโทรทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเน้นเผยแพร่ในระดับนานาชาติ ซึ่งส่งผลต่อชาวพม่าไม่น้อย เนื่องจากด้วยสภาวะที่สื่อภายในประเทศของพม่าถูกควบคุมโดยรัฐบาล โดยเฉพาะในเรื่องเนื้อหาที่นำเสนอ โดยจะหนักไปทางการโฆษณาชวนเชื่อ ทำให้ประเด็นที่นำเสนอนั้นคับแคบ ไม่หลากหลาย ขาดสีสัน และไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้เสพเท่าใดนัก สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักให้ชาวพม่าต้องเสพสื่อจากต่างประเทศ ได้แก่โทรทัศน์สัญญาณดาวเทียว และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น[26] สื่อเหล่านี้ก็มักจะเสนอภาพความเป็นไทยด้วยเรื่องของวัฒนธรรม อาหารไทย แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ และได้ส่งต่อถึงกลุ่มผู้เสพสื่อโดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษาซึ่งมีศักยภาพในการเข้าถึงสื่อต่างชาติเหล่านี้ ภาพของความเป็นไทยดังกล่าวจึงถูกสร้างขึ้นในกลุ่มนักศึกษา และกลุ่มชาวพม่าทั่วไปไม่น้อย

ภาพดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นผลจากการประกอบสร้างและนำเสนอของรัฐไทยเท่านั้น หากแต่ยังเป็นผลพลอยได้จากการเสพสื่อไทยอีกด้วย โดยประเด็นที่ถูกสื่อถึงชาวพม่าในช่องทางนี้ได้แก่ความทันสมัยของเมือง ความหรูหราของวิถีชีวิตคนไทย ความเจริญและคุณภาพชีวิตที่ดี สิ่งเหล่านี้ได้ถูกเชื่อมต่อกับภาพดั้งเดิมเกี่ยวกับความเป็นไทยผ่าน

---

[24] สัมภาษณ์ อดีตแรงงานชาวพม่าในไทย (ณ เมืองทวาย), 2551.

[25] จากการสัมภาษณ์ชาวพม่า จำนวน 194 คน เกี่ยวกับสิ่งที่คิดถึงเมื่อพูดถึงประเทศไทย พบว่าส่วนใหญ่คิดถึงเรื่องสถานที่ท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 26.8 รองลงมาคือ เรื่องอาหารไทย ร้อยละ 22.6 และเรื่องวัฒนธรรมไทย ร้อยละ 19 (ข้อคำถามตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

[26] ณัฐพล ตันตระกูลทรัพย์, รายงานการวิจัย "ความขัดแย้งของการเมืองไทยในสายตาสื่อพม่า", จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

สินค้าไทยที่มีคุณภาพดี และราคาแพง ทำให้คนจำนวนไม่น้อยอยากที่จะเข้ามารู้จักกับชีวิตในเขตเมืองของไทยโดยเฉพาะในกรุงเทพฯ ห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ สถานที่ท่องเที่ยวที่ทันสมัย เป็นต้น ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ชาวพม่าจำนวนไม่น้อยที่เข้าเที่ยวเมืองไทย จุดหมายปลายทางที่ขาดไม่ได้ก็คือห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ เช่น สยามพารากอน มาบุญครอง แพลตตินั่ม หรือแม้แต่ชาวพม่าที่เข้ามาเที่ยวไม่ถึงในเขตกรุงเทพฯเข้ามาเที่ยวเพียงในเขตเมืองชายแดนก็ต้องไปเที่ยวห้างสรรพสินค้าที่อยู่ในเมืองนั้น

- **ภาพการเป็นแหล่งบริการด้านสุขภาพและการศึกษา** ภาพลักษณ์นี้เป็นผลสืบเนื่องจากการขาดแคลนบริการขั้นพื้นฐานซึ่งรัฐบาลพม่าพึงสนับสนุนให้แก่ประชาชน ทั้งในเรื่องบริการทางสาธารณสุขและบริการทางการศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากภาวะความขัดแย้งทางการเมืองในพม่าที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานนับตั้งแต่ก่อนได้รับเอกราช รวมเวลาถึงปัจจุบันแล้วก็มากกว่า 163 ปี ทำให้รัฐบาลในแต่ละยุคแต่ละสมัยต้องทุ่มเททรัพยากรต่าง ๆ ของประเทศในการต่อสู้ทางการเมืองทั้งการกำจัดคู่แข่งฝ่ายตรงข้าม การทำสงครามกับกองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่าง ๆ ตลอดจนการปราบปรามประชาชนให้ยอมสยบอยู่ใต้อำนาจรัฐ สิ่งเหล่าทำให้ระบบการบริการขั้นพื้นฐานของประเทศถูกละเลย และจัดลำดับความสำคัญอยู่ในลำดับท้าย ๆ

ด้วยข้อจำกัดต่าง ๆ ทำให้ชาวพม่าส่วนหนึ่งที่มีศักยภาพต้องแสวงหาบริการเหล่านี้จากภายนอกประเทศ โดยเฉพาะจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ไทย สิงคโปร์ และมาเลเซีย จากประสบการที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์นักธุรกิจพม่าในหลายวาระ พบว่า คนเหล่านี้ล้วนใช้บริการการรักษาพยาบาลภายนอกประเทศ จากการสัมภาษณ์นักธุรกิจรายหนึ่งที่จังหวัดทวาย ประเทศพม่า ซึ่งเคยเข้ามารักษาตัวจากโรคไตที่โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ในกรุงเทพฯ ที่ถึงแม้ค่าใช้จ่ายจะสูง หากแต่นักธุรกิจรายนี้ก็พอใจกับการบริการ และมาตรฐานการรักษาพยาบาล ทำให้เกิดความไว้วางใจและเชื่อถือ เกิดการบอกต่อ และความเชื่อถือดังกล่าวก็ได้แพร่กระจายในสังคมนักธุรกิจพม่าไม่น้อย[27] จนปัจจุบันโรงพยาบาลดังกล่าวก็ต้องจ้างล่ามชาวพม่าประจำเพื่อให้บริการนักธุรกิจพม่าเหล่านี้ นอกจากเรื่องการรักษาพยาบาลแล้ว นักธุรกิจเหล่านี้ยังนิยมส่งบุตรหลานเข้ามาศึกษาต่อในไทยด้วย ส่วนหนึ่งก็เนื่องจากความคุ้นเคยกับสังคมไทยผ่านการดำเนินธุรกิจร่วมกับคนไทยมาเป็นเวลานาน และการที่อยู่ไม่ไกลจากประเทศพม่ามากนัก ตลอดจนมีวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน

---

[27] สัมภาษณ์ นักธุรกิจพม่า ณ เมืองทวาย, 2551.

และมาตรฐานการศึกษาของมหาวิทยาลัยในไทย ที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ ทำให้ปัจจุบันประเทศไทยมีชาวพม่าเข้ามาศึกษาต่อมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในหลักสูตรนานาชาติที่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ เปิดสอน เช่น มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (ABAC) สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (AIT) ตลอดจนมหาวิทยาลัยของรัฐ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น นอกจากนี้ ชาวพม่าที่อยู่อาศัยตามแนวชายแดนไทยก็เป็นกลุ่มที่ได้พึ่งพาบริการทั้งทางด้านการศึกษาและการสาธารณสุขของไทยด้วยเช่นกัน โดยจะพบว่าโรงพยาบาลอำเภอชายแดน โดยเฉพาะที่อำเภอแม่สาย แม่สอด และระนองจะมีชาวพม่าเข้ามาใช้บริการเป็นจำนวนมาก ตลอดจนการส่งลูกหลานข้ามเข้ามาเรียนในฝั่งไทย โดยเฉพาะในระดับประถม และมัธยมต้น โดยนักเรียนเหล่านี้จะข้ามเข้ามาเรียนในตอนเช้า และข้ามกลับบ้านในตอนเย็น ภาพเหล่านี้กลายเป็นภาพปกติและคุ้นเคย เป็นวิถีชีวิตประจำวันของคนชายแดน[28]

- **ภาพการเป็นเพื่อนบ้านที่ใกล้ชิดและหุ้นส่วนในการพัฒนาเศรษฐกิจ**

ภาพลักษณ์ดังกล่าว เกิดขึ้นจากความใกล้ชิดของสังคมไทยและสังคมพม่าในทุกระดับมาเป็นเวลายาวนาน ตั้งแต่สินค้าไทยซึ่งแพร่หลายอยู่ในพม่าตั้งแต่ ค.ศ.1962 ที่พม่าประกาศปิดประเทศและกิจการการผลิตต่าง ๆ ถูกโอนเป็นของรัฐ ทำให้ภาคการผลิตในพม่าต้องหยุดชะงักและต้องพึ่งพาสินค้าจากต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศไทย[29] การใช้สินค้ามาอย่างยาวนานดังกล่าวทำให้แบรนด์ของประเทศเป็นที่ยอมรับของสังคมพม่าอย่างแพร่หลาย แม้ว่าในปัจจุบันจะมีสินค้าจากจีนเข้าสู่พม่าเป็นจำนวนมากซึ่งมีทั้งรูปแบบที่หลากหลายและราคาที่ถูกกว่ามาก หากแต่ชาวพม่าก็ยังคงยึดมั่นและเชื่อถือต่อสินค้าของประเทศไทย ซึ่งแม้จะมีราคาแพงกว่า แต่หากพอมีกำลังทรัพย์ก็จะไม่ลังเลที่จะซื้อหามาใช้สอย จนเกิดเป็นค่านิยมในประเทศพม่าที่ว่าสินค้าไทยเป็นสินค้าชั้นดี คนที่ใช้สินค้าไทยก็จะมีสถานะทางสังคมที่ดูดีตามไปด้วย[30] การมีสินค้าไทยเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันทำให้คนพม่า

---

[28] จากการลงภาคสนามสำรวจจุดผ่อนปรนในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย, มกราคม 2554.

[29] พรพิมล ตรีโชติ, การต่างประเทศพม่า ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านและชนกลุ่มน้อย, หน้า 128-129, 2551.

[30] สัมภาษณ์ ประจวบ สุภินี ทูตพาณิชย์ไทยประจำสหภาพพม่า, มิถุนายน 2554.

โดยทั่วไปมีความรู้สึกที่ใกล้ชิดกับประเทศไทยมากยิ่งขึ้น และมีความสนใจความเป็นไปของประเทศไทยมากยิ่งขึ้นเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ ชาวพม่าซึ่งอยู่อาศัยตามแนวชายแดน ซึ่งต้องถือว่าเป็นคนกลุ่มคนที่มีความสำคัญไม่น้อย เพราะเมืองชายแดนของพม่าที่มีด่านติดต่อกับประเทศไทยเป็นเมืองใหญ่มีประชาการจำนวนมากเพราะเป็นแหล่งที่ผู้คนในพม่าจะอพยพหลั่งไหลเข้ามาตั้งรกราก และดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ คนกลุ่มดังกล่าวต้องคลุกคลีอยู่กับสังคมไทยอย่างเข้มข้น ทั้งการทำงานร่วมกับคนไทย ใช้สินค้าไทย บริโภคสื่อไทย มีกิจกรรมทางศาสนาวัฒนธรรมร่วมกัน แบ่งปันผลประโยชน์จากการเติบโตของเศรษฐกิจชายแดนร่วมกัน ตลอดจนการแต่งงานมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

สิ่งที่สังเกตได้อีกประการหนึ่งก็คือ ชาวพม่าที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนเหล่านี้ ได้มีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกับคนไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ เช่นด้านการแต่งกายที่ละม้ายคล้ายคลึงกับคนไทยมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นและวัยกลางคนที่รสนิยมในการแต่งกายเปลี่ยนไปและเข้าสมัยกับแฟชั่นที่เห็นทั่วไปในแม่สอดและกรุงเทพฯ นอกจากการแต่งกายจะเปลี่ยนไปแล้ว ยังรวมไปถึงรสนิยมในการใช้ข้าวของเครื่องใช้ที่ทันสมัยขึ้น กล่าวโดยย่อ สิ่งใดเป็นที่แพร่หลายในแม่สอด ก็จะเป็นที่นิยมในเมียวดีเช่นเดียวกัน วัฒนธรรมการกินอยู่เปลี่ยนแปลงไป สังเกตได้จากสินค้าที่ส่งออกไปยังเมียวดี ทำให้รสนิยมการดำรงชีวิตของคนพม่าก็เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสสังคมเมือง ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเพราะการซึมซับจากวัฒนธรรมไทย และอีกส่วนหนึ่งเป็นเพราะโอกาสทางด้านเศรษฐกิจดีขึ้นเช่นกัน[31]

สัมพันธภาพที่น่าสนใจได้แก่ความสัมพันธ์ระหว่างนักธุรกิจพม่าและนักธุรกิจไทย ในอดีตอาจกล่าวได้ว่าพื้นที่ในการติดต่อค้าขายระหว่างไทย-พม่าจะอยู่บริเวณชายแดน เช่น แม่สาย-ท่าขี้เหล็ก แม่สอด-เมียวดี สังขละบุรี-พญาตองซู ระนอง-เกาะสอง ด่านสิงขร-มะริด เป็นต้น ส่งผลให้เมืองชายแดนพม่าที่ติดต่อกับประเทศไทย มีความเติบโตด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างเห็นได้ชัด สาเหตุหนึ่งคือการเข้าไปลงทุนของนักธุรกิจไทยในเมืองชายแดนสำคัญของพม่าเหล่านี้ เมืองที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับไทยอย่างเห็นได้ชัดคือ ท่าขี้เหล็ก เมียวดี เกาะสอง และมะริด จากการสัมภาษณ์นักธุรกิจไทยที่ร่วมลงทุนกับนักธุรกิจพม่า พบว่าชาวพม่ามีความไว้ใจนักธุรกิจไทย โดยเฉพาะบางรายทำการค้ามาตั้งแต่รุ่นพ่อ และติดต่อค้าขายจนในที่สุดสามารถร่วมทุนกับทุนไทยทั้งในเขตแม่สอด

---

[31] จากการสำรวจภาคสนาม ณ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก, 9 มีนาคม 2554.

และเมียวดีได้ นอกจากความสัมพันธ์ด้านธุรกิจแล้ว ยังขยายพื้นที่ไปถึงครอบครัว มีการช่วยเหลือลูกหลานของหุ้นส่วนชาวพม่าให้เข้ามาศึกษาต่อในประเทศไทย และช่วยเหลือเกื้อกูลอีกหลายประการ สำหรับนักธุรกิจพม่าเหล่านี้แล้ว ประเทศไทยเป็นมากกว่าหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ แต่เป็นหุ้นส่วนชีวิตที่มีผลต่อการพัฒนาทั้งด้านสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนมาตรฐานการดำรงชีวิต และบุคคลกลุ่มนี้มีจำนวนไม่น้อย จึงถือเป็นพลังเงียบที่ให้การสนับสนุนประเทศไทย แม้จะไม่ออกหน้าออกตา เพราะรัฐบาลพม่าค่อนข้างเข้มงวดในด้านการปกครอง แต่ในความเป็นจริงแล้ว บุคคลเหล่านี้เป็นกลุ่มบุคคลที่ขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของพม่าอยู่ พวกเขาจึงเป็นกลุ่มบุคคลที่ไทยไม่ควรละเลยในการที่ผูกมิตรด้วย

- **แหล่งที่มีอันตรายต่อชีวิต ทรัพย์สิน และการกดขี่** ภาพลักษณ์ดังกล่าวแม้จะเกิดขึ้นไม่มากนักแต่เป็นภาพลักษณ์ด้านลบของสังคมไทยในสายตาชาวพม่าโดยเฉพาะในกลุ่มแรงงาน ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ในทางลบที่พบเจอในสังคมไทยที่มักจะได้รับจากกลุ่มคนไทยใน 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจไทย นายจ้างไทย และกลุ่มวัยรุ่นไทย ตัวอย่างเช่นกรณีของกลุ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจไทย ประสบการณ์ที่แรงงานมักจะพบคือการรีดไถในกรณีต่าง ๆ และคอยกวดขันการเดินทางของพวกเขา จากการพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ซึ่งทำงานกับองค์กรผู้คุ้มครองแรงงานพม่าที่มหาชัยพบว่า แรงงานพม่าจะมีประสบการณ์ที่ขมขื่น กับเจ้าหน้าที่ตำรวจเพราะจะถูกจับเป็นประจำ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะถูกจับเพราะไม่มีบัตร ซึ่งแรงงานที่ขึ้นทะเบียนจะมีบัตรสำหรับแสดงว่า เป็นลูกจ้างที่ขึ้นทะเบียนแล้ว แต่เนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่ เป็นแรงงานนอกกฎหมาย จึงไม่มีบัตร และกลุ่มนี้ก็มักจะถูกจับอยู่เสมอ ๆ ในระหว่างเดินทางสัญจรไปมาระหว่างที่พักอาศัยที่ทำงาน ตลาด หรือวัด[32] นอกจากนี้ประสบการณ์ที่เลวร้ายที่แรงงานเหล่านี้เจอ จะเป็นกรณีของนายจ้างและกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งถ้าเป็นกรณีของนายจ้างจะเป็นลักษณะของการกดขี่แรงงาน ส่วนกลุ่มวัยรุ่นจะเป็นลักษณะของการปล้นจี้และก่ออาชญากรรมในรูปแบบต่าง ๆ

อย่างไรก็ตาม แม้แรงงานเหล่านี้จะพบเจอประสบการณ์ในแง่ลบอยู่บ้างตามที่ได้กล่าวมา หากแต่ก็ไม่ได้ให้ความสำคัญหรือส่งผลสำคัญให้เกิดความรู้สึกด้านลบต่อสังคมไทย/คนไทยแต่อย่างไร แรงงานเหล่านี้จะกลับมองในแง่ที่ว่าเป็นความโชคร้ายของตน เป็นเพราะนิสัยส่วนตัวคนนั้นเองไม่ใช่คนไทยจะเป็นทุกคน หรือมองว่าเรื่องเลวร้ายที่เจอมี

---

[32] สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนที่ทำงานเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวในจังหวัดสมุทรสาคร (LPN), ธันวาคม 2554.

น้อยมากเมื่อเทียบกับเรื่องดี ๆ ที่เจอ เป็นต้น แม้ว่าภาพลักษณ์ในทางลบเหล่านี้จะไม่ได้ส่งผลต่อทัศนคติของแรงงานต่อสังคมไทยเท่าใดนัก หากแต่ภาพเหล่านี้ส่วนหนึ่งก็ได้แพร่กระจายเข้าสู่สังคมพม่าไม่น้อย จากการสัมภาษณ์ถึงเรื่องที่ไม่ชอบเกี่ยวกับสังคมไทย พบว่าแรงงานเหล่านี้รวมถึงญาติพี่น้องที่อยู่ในพม่า จะมีความกังวลอันตรายต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น และไม่ค่อยอยากให้ลูกหลานเข้ามาทำงานในเมืองไทยเท่าใดนัก หากแต่เพราะสภาพทางเศรษฐกิจบังคับ จึงต้องยอมให้เข้ามาทำงาน สำหรับประเทศไทยแล้วภาพลักษณ์ดังกล่าวจึงควรต้องได้รับการดูแลและแก้ไขต่อไป เพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีของไทยต่อเพื่อนบ้านในอนาคต

สรุป

ภาพลักษณ์ของสังคมไทยในการรับรู้และความเข้าใจของชาวพม่าเหล่านี้ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างน้อยในสองแง่ แง่หนึ่งซึ่งหากพิจารณาแล้วจะพบว่าคนกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้มีความสำคัญในฐานะผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของรัฐไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักศึกษาและปัญญาชนซึ่งมีความสำคัญในฐานะคนรุ่นต่อไปที่จะมีบทบาทสำคัญในการบริหารประเทศ หรือกลุ่มนักธุรกิจที่มีน้ำหนักสำคัญในแวดวงอำนาจของพม่าในปัจจุบัน ในอีกแง่หนึ่งได้แก่ความสามารถในการผ่องถ่ายชุดความรู้ความเข้าใจดังกล่าวสู่สังคมพม่าในวงกว้าง ทั้งกลุ่มแรงงานที่มีส่วนสำคัญในการสร้างความรู้และความเข้าใจของสังคมพม่าในระดับล่าง หรือกลุ่มนักศึกษา นักธุรกิจที่คลุกคลีอยู่กับชนชั้นกลางและชนชั้นผู้มีอำนาจในพม่า ความสำคัญดังกล่าวนอกจากจะทำให้สังคมพม่าสามารถรับรู้และเข้ากับสังคมไทยได้อย่างรอบด้านและเป็นจริงมากยิ่งขึ้นแล้ว ยังสามารถมองในฐานะเครื่องมือสำคัญในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดี ระหว่างทั้งสองประเทศและเป็นการลดความเสี่ยงในการเกิดความขัดแย้งระหว่างประเทศ ที่สามารถจำกัดวงอยู่เฉพาะความขัดแย้งในระหว่างภาครัฐ ไม่ลุกลามกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างประชาชน ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดการก้าวข้ามอคติชาตินิยมสู่ความร่วมมือในระดับภูมิภาคที่เข้มแข็งในอนาคต

บรรณานุกรม

โจเซฟ ชิลเวอร์สไตน์, Burma : Military Rule and the Politics of Stagnation, 1977 อ้างถึงใน ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, พม่า : ประวัติศาสตร์และการเมือง, 2552.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, พม่า : ประวัติศาสตร์และการเมือง, 2552.

ณัฐพล ตันตระกูลทรัพย์, รายงานการวิจัย "ความขัดแย้งของการเมืองไทยในสายตาสื่อพม่า", จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

พรพิมล ตรีโชติ, การต่างประเทศพม่า ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านและชนกลุ่มน้อย. สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, ไทย ใน เอเชียรายปี วัชรินทร์ ยงศิริ, พรพิมล ตรีโชติ และชปา จิตต์ประทุม (บรรณาธิการ), กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541

Hla Tun Aung. Myanmar : The Study of Process and Patterns. Nation Centre for human resource development, Ministry of Education, Myanmar, 2003.

Andre and Louis Boucaud, "Burma's Golden Triangle", Asia 2000 Ltd., Hong Kong, 1988

Maung Aung Myoe, Neither Friend Nor Foe, IDSS Monograph NO.1 Institute of Defence and Strategie Studies, Nanyan Technological University

Mya Than, The Union of Burma Foreign Investment Law, from "Myanmar Dielemmao and Options (Mya Than and Joseph L.H Tan - editors), Institute of Southeast Asian Studies, Singapore 1990, p.189